

Hautausmaiden Ystävät

(Kyrkogårdarnas el. Gravgårdarnas Vänner)

Föreningen för gravgårdskulturens befrämjande i Finland och några klimatfrågor från dess arbetsfält

Af Föreningens Sekretär Ilmari Wirkkala

I ett ymnigt och tätt befolkat land såsom Danmark, kan allmänheten knappast sätta sig i de svårigheter som man har kämpa med i Finland beträffande gravgårdarnas och enskilda gravarnas skötsel. Några av våra församlingar ha skilt för sig lika stort ja till och med dubbelt större areal än hela Själland med en befolkning till ca. 6000 personer mot Själlands ca. 1,300,000. Man kan tänka sig, att de stora avstånden som skilja invånarna 50–60 km från kyrkan och kyrkogården i ett av vägar fattigt land, avskilja människorna för långt från sina kära döda, och göra det omöjligt för de egna att ständigt sköta sina anhörigas gravar. Därtill är det bristen på handelsträdgårdar och i synnerhet för Norra Finland lämpliga plantor, vilket verkar hämmande på allmänhetens intressen. Ytterligare har lagstiftningen leagat efter i utvecklingen och därför har församlingarna icke haft tillräckliga befogenheter till eftersyn på begravningsplatserna, dessa »Guds trädgårdar« efter vilka man bedömer folkets kulturella ståndpunkt.

Därför var det en länge närd önskan, att en frivillig sammanslutning skulle bildas för att stöda församlingarna i sin strävan för gravgårdarnas bättre skötsel. Visserligen fanns det trädgårdsarkitekter i landet, men dessa hade till det flesta fått sin skolning i Tyskland och försökte inplantera stränga tyska mönster på våra fria begravningsplatser. Det gick inte. Församlingsmedlemmarna satte sig till motvärn mot rätlinjiga breda sandgångar, som skulle gå över deras gravar och förstöra den hemtrevliga oregelbundenheten, som är kännetecknande för gamla finska kyrkogården. — Här fordrades faktiskt inga stora omdaningar och omvandlingar

till praktträdgårdar med sköna, klippta häckar, som ändå frysa ihjäl då och då liksom om vintern 1940. — Det behövdes bara mycken takt, pietet och förståelse för folkkaraktären för olika delar i landet för att lösa

dessa uppgifter, som på helt och hållet olika principer byggda gravgårdar erbjödo. I Västra Finland äro gravgårdarna till största delen fyllda på steniga höjder, då i Norra och Östra Finland gravgårdarna består av höga sandmoar. I förra fallet kostar en gravplats på landet för församlingen ca. 150 mk., och i det senare 5–10 mk. I städerna äro kostnaderna naturligtvis flerdubbla. I Västra Finland begravades ca. 80 pCt. av de avlidna i kostnadsfria rad- eller »fattiggravar«, då i Östra Finland tack vare de billiga kostnaderna ungefär lika stort antal fick sin sista vilorum i inlösta familjegravar. — Här skall man beakta, att begravningen i vanliga gravar blev i Västra Finland

Fig. 72.
Kunstneren
Ilmari Wirkkala.

Fig. 73.
Soldatergrave fra tidligere Tid i Ulleåborg.
Foto: O. Collan.

allmän först efter 1880, då hälsovårdslagen förbjöd s. k. vintergravar, eller källare, varifrån de avlidnas ben efter första stadiet förtes först i ett gemensamt »benhus« och därifrån, sen huset blev fullt, flyttades in i jorden. I Östra Finland har endast på några få ställen ett sådant från Sverige hämtat, begränsningsätt kommit i bruk, utan där har jordfästelse existerat redan från urminnestider.

Den som ivrigast arbetade för gravgårdarnas förskönande och enskilda gravarnas skötsel, var författarinnan *Maila Talvio*, också så känd under borgerliga namnet professorskan *Maila Mikkola*. Hon hade länge arbetat på sitt stora verk »*Jumalan puistot*«, eller »Guds trädgårdar«. Den kom ut som den första i djuptryck utgivna boken på Werner Söderströms förlag i Borgå år 1927 (se Anm. i »V. K.« XIII Tillägsside 55).

(fortsattes).

Blomsten til vore Døde

Af Provst, Sognepræst Knud Hee Andersen

IV. Vinter.

En Have, der er, som den skal være, kan levere friske Blomster i alle Aarets Maanedere! Selvfølgelig med Forbehold over for den Slags Vintre, som vi har haft et Par af i disse onde Aar. Men i en normal dansk Vinter kan hver Maaned — jeg siger ikke: hver Dag — møde med sin Blomst.

Naar de sidste Roser og Efteraarsasters maa give op, er »*Julejasminen*« (*Jasminum nudiflorum*) i fuldt Udspring. Snart taber den sine grønne Blade, men fortsætter Blomstringen paa de nøgne Grene, naar blot den maa faa nogle Dages Tøvejr, langt ind i det nye Aar.

Er vi heldige, staar *Julerosen* med sine hvide Knopper eller halvt udfoldede Blomster parat til at holde Jul med os. Naar den ikke det, kan vi i hvert Fald regne med den, saa snart Januar bringer lidt mildt Vejr. Lidt svedet og nippet bliver dens Blomster af den ublide Medfart, de kommer ud for. »Det er lige saa vanskeligt at finde en pletfri *Jule-rose*, som det er sjældent at møde et fejlfrit Menneske«, siger *Jens K. Jørgensen*, »men vi maa jo ogsaa ligesom *Julerosen* kæmpe os gennem Mørke, Regn og onde Dage, før det bliver Jul«.

Hvem der er saa lykkelig at have den sjældne kinesiske Busk *Hamamelis mollis*, har en frydelig Oplevelse i Vente ved første Omgang Tøvejr i sidste Del af Januar. Saa blomstrer den ud af de bare Grene med gule, firdelte Blomster med rød Midte og med en Duft som alle Østens Basarer. Og det er helt utroligt, hvad den taaler af Nattefrost, uden at det kan ses paa den.

Ja, og saa skal vi jo allerede til at spejde efter *Vintergækker* og *Eranthis*, og Blomsterkæden er knyttet tværs gennem Vinteren til det nye Foraar.

Af disse Vinterblomster er det kun *Jule-rosen*, der hører til paa Gravene; men den er ogsaa baade særlig yndet og særlig skik-

Fig. 74.
Tapio Virkkala:
„Engeln bevattnar
dödens blomma“.
(Broncefigur til
Springvand paa
Perniö (Bjørnø)
Kirkegaard).
1939.

den lutrede Kvindeskikkelse op (Fig. 88). (Billedh. kalder Motivet »Opstandelsen«).

Desuden bringer vi Billedet af den i 1940 afslørede Skulptur af Billedhugger Prior, der forestiller 2 sørgende Kvinder, og som er bleven opstillet i Urnegaarden ved Næstved Krematorium (Fig. 89).

Afsløringen af disse Arbejder i Urnehaverne er alle sket ved en Højtidelighed, hvortil de stedlige Myndigheder m. fl. har været inviteret, — i enkelte Tilfælde er det sket i Tilslutning til en Gudstjeneste.

De er alle skænket de paagældende Menighedsraad af »Dansk Ligbrændingsforening«, som her har vist en smuk Gestus og har ydet et værdifuldt Bidrag til Kirkegaardenes Forskønnelse.

Hautausmaiden Ystävät

(Kyrkogårdarnas el. Gravgårdarnas Vänner)

Af Foreningens Sekretær Ilmari Wirkkala

(Fortsat fra Side 44)

Visserligen existerade redan föreningen *Kristillinen Taideseura* (Kristliga Konstföreningen), men den hade andra uppgifter, och det förflöt ännu flere år, enda till 1933 då *Hautausmaiden Ystävät* änteligen kom till, tack vara fru Mikkolos energi.

Till föreningens styrelse samlades personer som hade fast intresse för saken och både ordföranden och viceordföranden samt största delen av medlemmar ha troget stått på sina platser från början. För närvarande räknar styrelsen följande medlemmar:

Pastor *Väinö I. Forsman* (ordförande), Helsingfors, Biskop *Eino Sormunen* (viceordförande), Kuopio, Professorskan *Maila Mikkola*, Helsingfors, Professorskan *Katri Lehtonen*, Helsingfors, Ekonomieraadet *Hedvig Gebhard*, Helsingfors, Skolrådet *J. H. Tunkelo*, Helsingfors, Kyrkoherden *Aapeli Jokipiä*, Helsingfors.

Som sekreterare och verkställande direktör har från början varit konstnären *Ilmari Wirkkala*.

Föreningen har hela tiden stått i intim Samverkan med *Suomen Kirkon Seurakuntatyön Keskus Liitto* (Centralförbundet för Församlingsarbete i Finland). Detta förbund arrangerar vart annat år stora, hela landet omfattande kyrkodagar, med föredrag och utställningar, samt varje år en instruktions vecka för kyrkvårdar, förvaltningsnämnder och kyrkans tjänare, och i dessa har Hautausmaiden Ystävät varit delaktig med

föreläsare och utställingsmaterial. Konstnären Wirkkala har dessutom med pastor Forsman, som är också lärare på Helsingfors

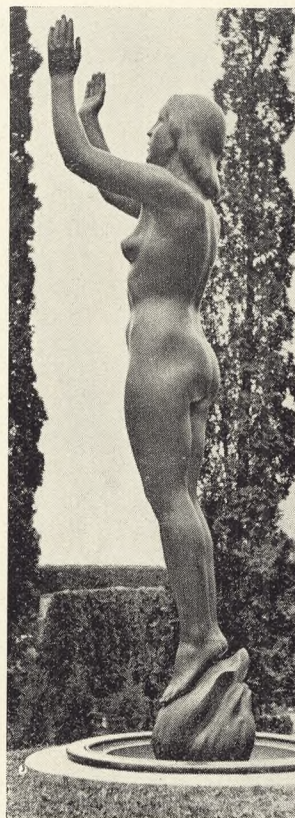

Fig. 88.
Elo: Symbolsk Figur til Urnehaverne paa Bispebjerg Kirkegaard.
(„Opstandelsen“).

Fig. 89.
Prior: Symbolsk Figur til Urnehaven i Næstved.

Fig. 90-92.
Partier fra finske
Landsbykirkegaarde.
Foto: J. Th. 1936.

Universitet, hållit föreläsningar och exkursioner för blivande präster i gravgårdarnas skötsel, bokföring och i andra för prästerskapet viktiga detaljer.

Redan et tiotal år har i några församlingar hållits under sommarens fagraste tid gravgårdsfester. Före en sådan fest har hela gravgården fått gå genom en stor rengöringsprocedur och de enskilda gravägare har försökt sitt bästa för att få gravarna i chick. — Gravsten finns det ymnigt på våra begravningsplatser (för att vi är ett gravvårdsexportrandeland), och det har också slagit sin prägel på våra kyrkogårdar, där den ameri-

kanska stentypen håller på att få övertaget. Alltså, en sådan fest är hela sommarens kulmen, ty den har tusentals besökare ej allenast från hemförsamlingen, utan även från grannsocknar. För att icke gravarna skulle bli övertrampade vid ett sådant tillfälle, ha vi planerat fästplaner på obegravade delar av gravgården, eller på sådana platser där märken efter gamla gravar ha totalt försvunnit, d. v. s. före detta fattiggravar. På dessa planer uppreses ett monument över »okända döda« och vid dessa monument placeras talarpodiet vid festerna. Vid lämpligt tillfälle deltar vår förening med talare, i synnerhet vid avtäckandet av dylika monument. Ofta har på en sådan festplats stått en gammal kyrka, och då hos oss lagen påbjuder att en minneste skall resas över försvunna kyrkan, har denna plats helgats både för den gamla kyrkan och de döda som ha varit begravade under kyrkans golv, eller i kyrkans hägn. — I allt detta ha vi försökt närma begreppen kyrkan — den levande församlingen och gravgården — den hängåagna församlingen med varandra.

Med att börja vårt arbete från ideella och religiösa grunder, har vår förening skaffat sig församlingarnas fulla förtroende. I synnerhet då det har gällt reglering av gamla begravningsplatser ha vi kommit till resultat där den gamle stämningen har helt och hållet bevarats, men ändå har gravgården gått genom en förnyelse utan att rubba en enda gravplats, eller att fälla et friskt träd. För att icke nämna de många tiotal landsförsamlingar, som vi ha bistått med nya kartor och bokföringssystem över begravningsplatser, ha följande städer anlitat vårt hjälp: Åbo gamla begravningsplats, Vasa nya begravningsplats, Brahestads gamla och nya begravningsplats, Uleåborgs gamla och nya begravningsplats, Torneå nya begravningsplats, Kuopio begravningsplats, Joensuu nya begravningsplats, Nyslotts begravningsplats, Fredrikshamns begravningsplats, Lahtis Västra begravningsplats, och Kotka nya begravningsplats.

(Fortsättes i neste Nr.)

Hautausmaidens Ystävät

Af Sekretær Illmari Wirkkala

(Fortsat fra Side 56).

Ett tiotal gravkapell har ritats på föreningens byrå m. m. Föreningen befattar sig icke med själva arbeten, det överlättes åt trädgårdsmän, och vanligtvis går det till så att på landsorten engagerar församlingen någon trädgårdsmästare, som övervaker och leder arbetet, och sedan stannar i församlingens tjänst såsom gravgårdsskötare, med bostad och en trädgårdstappa med plantskola från församlingen. Detta för att upphjälpa den i början om nämnda bristen av handelsträdgårdar. — Av föreningen uppgjorda kartor medfölja: en färdig bokföringssystem, arbetsbeskrivning, kostnadsförslag, budget för 50 år framåt, färglagda perspektivritningar, instruktiva bilagor, ritningar till portar och stenmur, brunnar eller vattenledningar samt till typvärdar.

En ny arbetsfält fick föreningen av 1939—40 års hjältegravar. Redan under kriget, från och med den 16. december, har dessa gravar blivit de viktigaste i arbetsprogrammet. Finland är det enda land, som under det brinnande »totala kriget« har vågat sig på uppgiften att transportera de fallnas lik till hemorten och icke begrava dem på slagfältet, såsom annorstädes är brukligt (jvf. Sidan 12).

(Fortsättes).

Fig. 142. Frihedskrigens Monument fra 1918 ved Valkjärvi Kirke paa det karelske Næs. Totalt ødelagt af Russerne.

Fig. 143. Detail af Figur til et Heltemindesmærke (af Papiro Wirkkala).

Fig. 144 tilvenstre. Figur til en Sarkofag. „Den Saarede“. Foto efter Gipsafstøbning.

Hautausmaiden Ystävät

Af Sekretær Illmari Wirkkala (Fortsat fra S. 71, sluttet).

Naturligtvis ville hemförsamlingen bjuda sin bästa plats invid kyrkan för dessa fallna, och inga kostnader skyddes för att få platsen så »representativ« som möjligt, med vackert, öppet läge och utrymme för uppvaktningar och militära parader vid graven. Ofta måste graven beredas med insprängning i berget under den smällkalla vintern i över 40° Celsius kyla. I Finland har det varit mycket sträng skillnad mellan i kyrkan och i civilregistret inskrivna. En kyrkans präst har ej fått viga från kyrkan utgångna i gravens ro utan åtal från myndighet, men nu vigdes alla i gemensam grav under kyrkliga ceremonier utan at fråga ens prästbevis och även därför ha dessa gravar

(Teksten fortsattes S. 88).

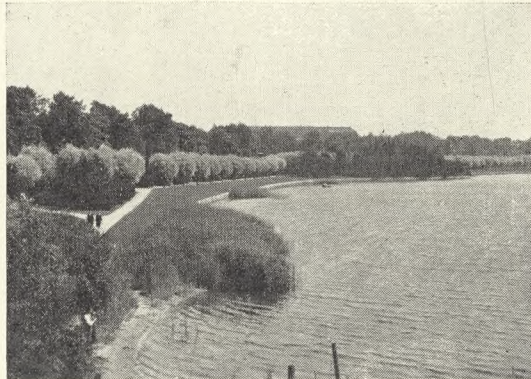
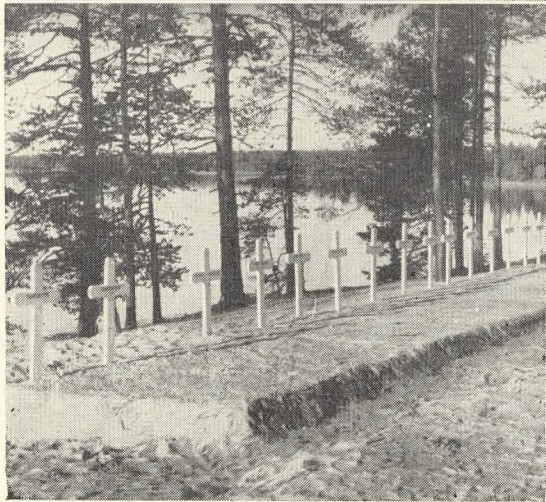
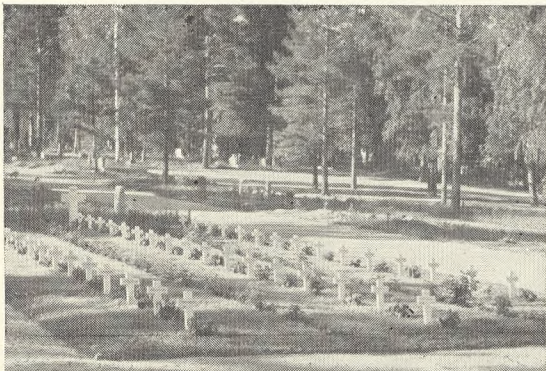

Fig. 178.
Promenaden ved Kirkegaarden i Helsingfors.

Fig. 179-81 tilhøjre.
Tre Billeder fra Soldaterbegravelser i Finland og, nederst, fra Heltegraven i Jaensuu.
Foto:
Finlandias Arkiv.

Fig. 182-83 tilvenstre.
Øverst finsk Heltegrav fra 1940; nederst Heltegrave i Repola i Østkarelen, Finlands nye Krig.
Foto:
Finlandias Arkiv.

Fig. 184.
Heltegrav i Kaustby.
(Illmari Wirkkala).

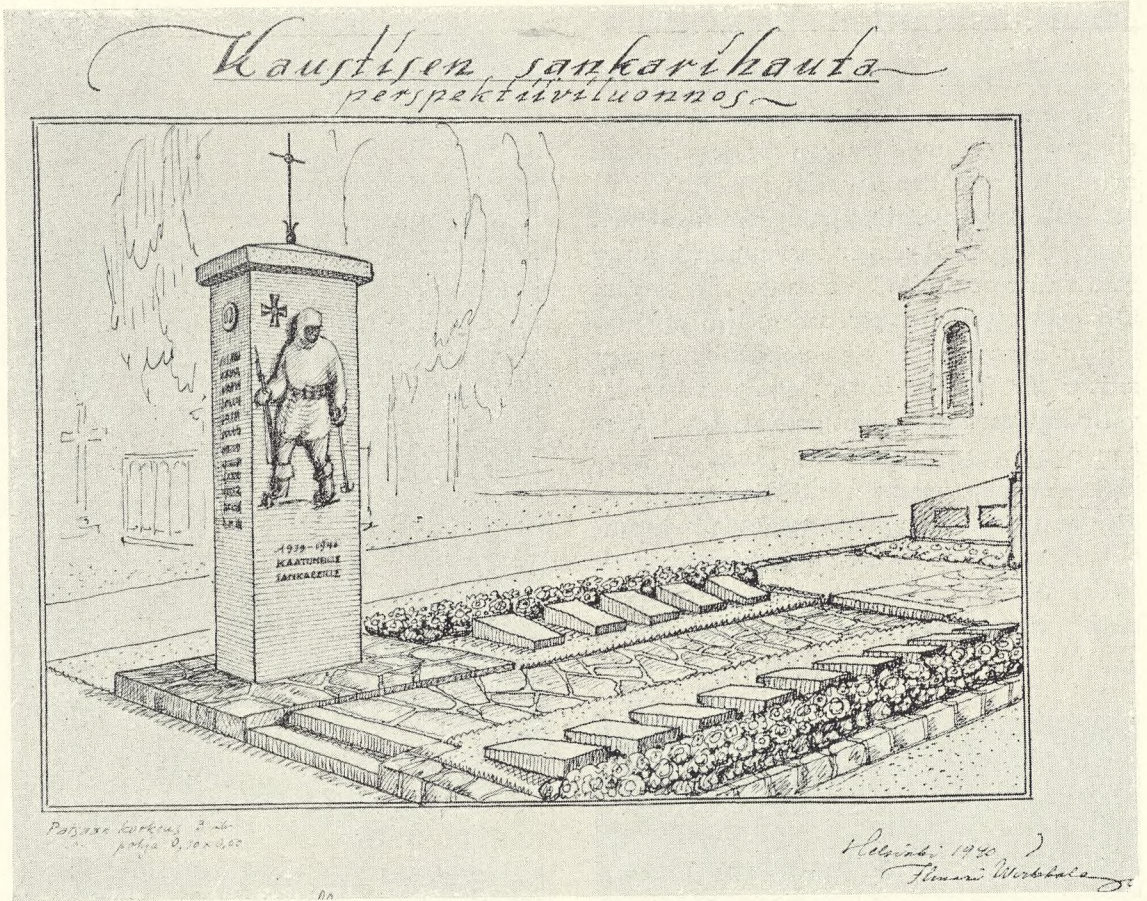

Fig. 185 tv.
Heltegrav
i Janakkala.
(Illmari Wirkkala).

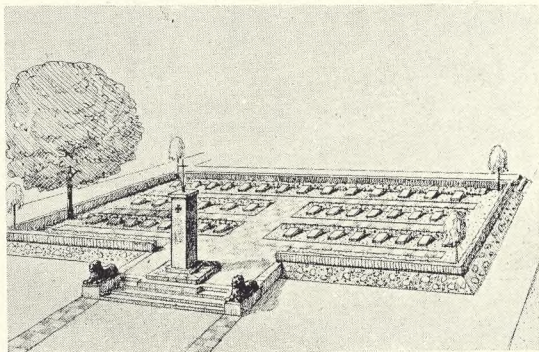
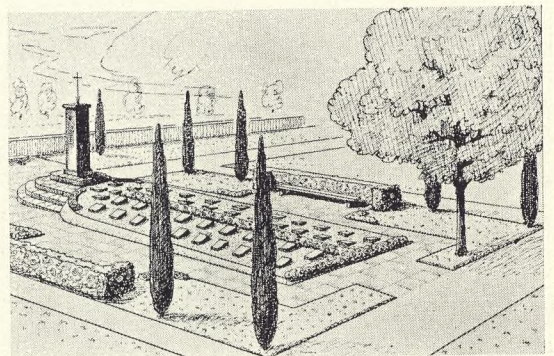

Fig. 186 th.
Heltegrav i Halikko.
(Illmari Wirkkala).
(jv. Fig. 187).

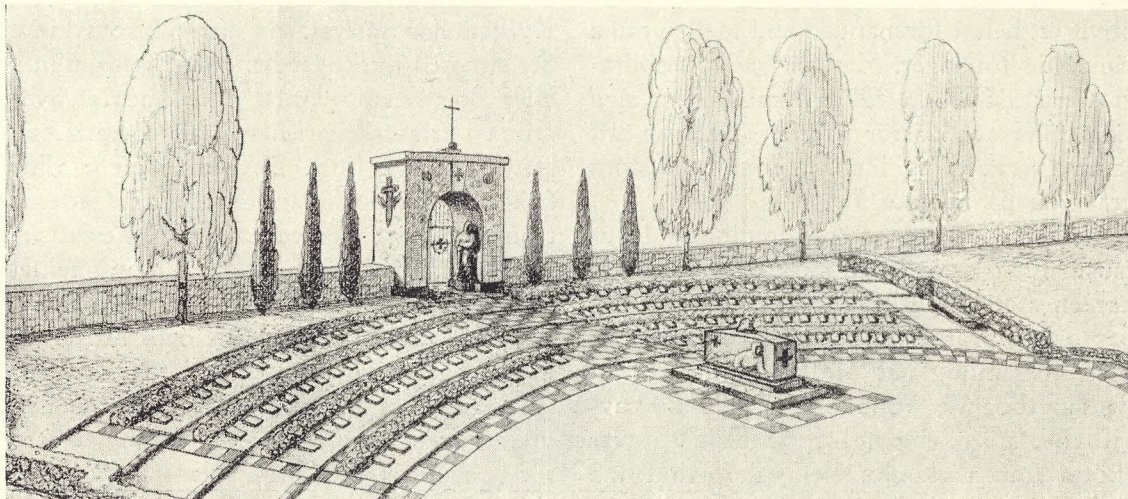

Fig. 187.
 Ilmari Wirkkala:
 Heltegrav i Juva
 (jvnf. Fig. 143 og 144).

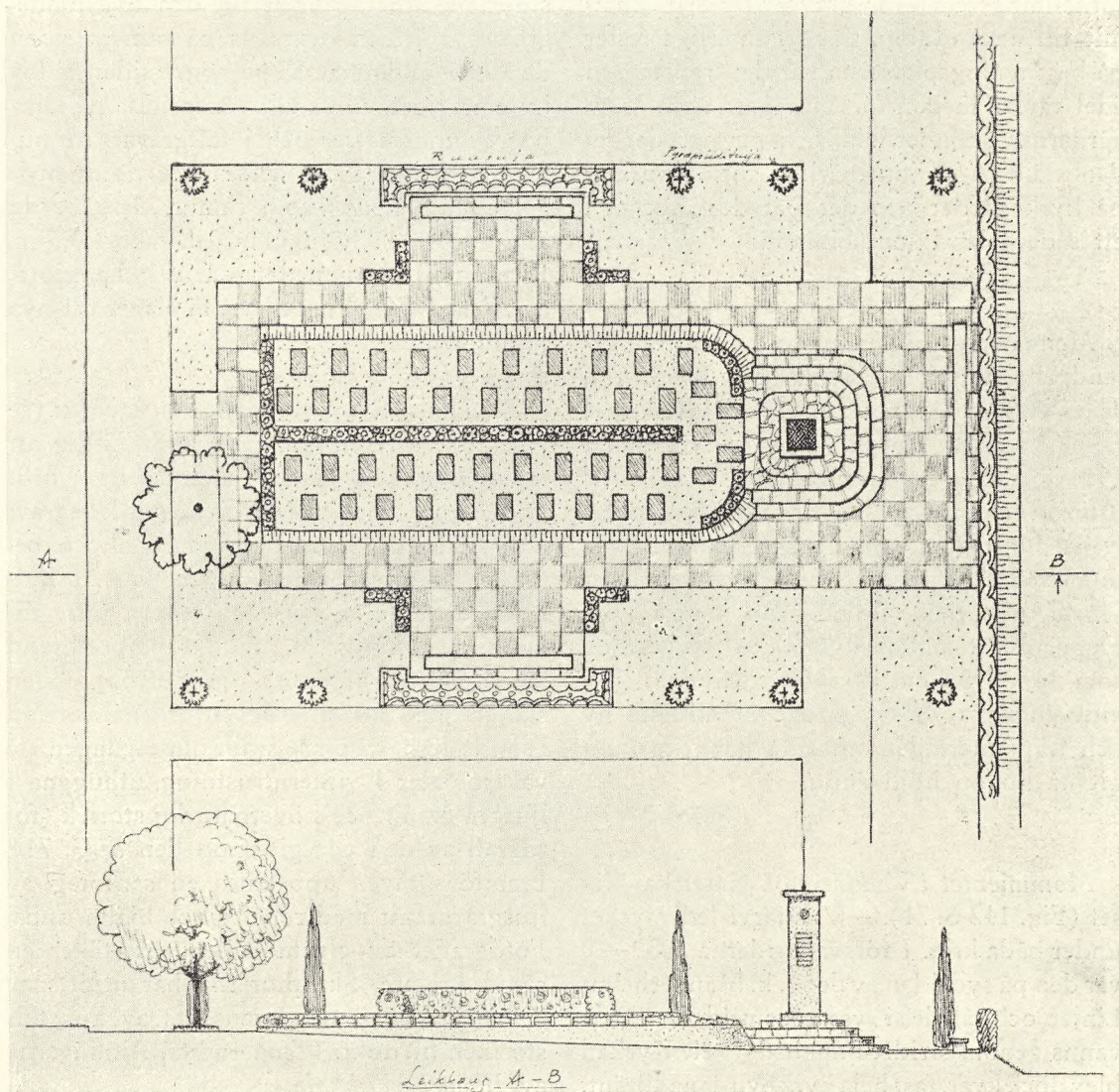

Fig. 188.
 Plan og Snit af
 Heltegrav i Halikko.
 Ilmari Wirkkala
 (jvnf. Fig. 186).

blivit ett heligt förenande band mellan olika tänkande folklager. Med en sådan brödras grav har *själva slagfältet kommit hem med sina döda* och därför har dessa gravar fått samma gestaltning i miniatyr som de stora gravarna på fälten.

Under de sju år, som föreningen Håusausmaiden Ystävät har varit i verksamhet, har en stor förändring skett i gravgårdarnas och gravarnas skötsel i hela landet. I varje församling har bildats fonder, så att de långtboende kunna för en liten årsavgift eller större engångsavgift få sina gravar skötta från församlingens sida. Allmänna förhållningsregler för gravgårdar har kommit till användning. Tack vara årliga fester på begravningsplatserna har det uppstått en ädel tävlan mellan församlingarna om gravgårdarnas skönhet. Här och var har det redan ställts upp konstnärliga springbrunnar på kyrkogårdar och det betyder mycket i ett sådant land som Finland.

* * *

Monumentet i Lohjaa (Lojo), Västra Nyland, ritn. Ilmari Wirkkala (Fig. 93 S. 57), är en utav de få monument för i vinterkriget fallna, som har uppställas på försommaren 1941 förrän det nya kriget bröt ut. Den är utförd i jämnröd Vehmaa granit (Balmoraal Red), höjd utan kors 3 meter. Bakom monumentet ett järnstaket i form av evighetsvingar, på vilken vildvin skall klättra upp. Det är för att undanskymma en fabriksbana som löper bakom kyrkogårdsmuren. Utvidgningen av kyrkogården är alldeles ny och träplanteringen omkring har icke kunnit nå nogon höjd ännu.

* * *

Monumentet i Valkjärvi på Karelska Näset (Fig. 142 S. 71). — Valkjärvi led mycket under båda krig. I försvarstriderna 1939–40 var den på sydsidan av den s. k. Mannerheim-Linjen och således i ryssarnas våld. Den återvanns genom strider i augusti 1941. Kyrkan blev dock kvar, fast hela kyrkbyn är nedbränt.

Kyrkan har av ryssarna använts som kino. Stenarna på kyrkogården har vräcks omkull, eller borttransporterats. Monumentet över fallna i frihetskriget har totalt förtörts och stenerna förts bort. Devisen stenen: »För friheten, för fosterlandet och för fäderne tron« har varit förmycket för bolshevistiska packet. Av ritningen till nya monumentet framgår, att den plats där monumentet av år 1918 stått, lämnas tom och endast en minnesten med inskrift: »På denna plats stod frihetskrigets 1918 hjältemonument, vilket ryssarna förstörde«. Namnplattorna för de frihetskriget fallna placeras på ömse sidor om stora gängen till den nya hjältegraven, i vilken begravas på vänstra sidan de 1941–42 fallna och på högra sidan fallna i vinterkriget, vilka vila nu spridda på olika begravningsplatser och i fältgravar. Monumentet är avsatt att utföras delvis av huggen granit, delvis som råmur, dess brädd är 7 meter och höjd utan frihetskors 5,5 m. Ritning till monumentet av år 1918 har gjorts av *Illmari Wirkkala*, likaså förslaget till nya monumentet.

* * *

Monumentet i Juva, mellersta Savolax (se Fig. 187). Detta monument var färdig att transporteras till platsen, då nya kriget bröt ut. Genom porten leder vägen till begravningsplatsen. Mellan kyrkogården och begravningsplatsen är en öppen plats. I kyrkogårdsmuren bygges en äreport, yttre dimensioner: höjd 5 m, bredd 4 m, inre bredd 2,5 m och valvhöjden 3,5 m. Portöppningen stänges med konstnärligt utförd gallergrind i smidesjärn. På ömse sidor om ingången stå vaktsoficer i vinterutrustning, uthuggna i ljusgrå granit och i övernaturlig storlek (fotografi av den ena gipsmodellen se S. 71). Framför graven uppställas en sarkofag av ljusgrå granit med reliefer och hjälm uppå. Fotografiet av gipsmodellen föreställer en sårad krigare. Skulpturerna har utförts av *Tapio Wirkkala* och granskats av konsthistorikern fil. dokt. *Wennerwirta*. Ritningarna av *Illmari Wirkkala*.